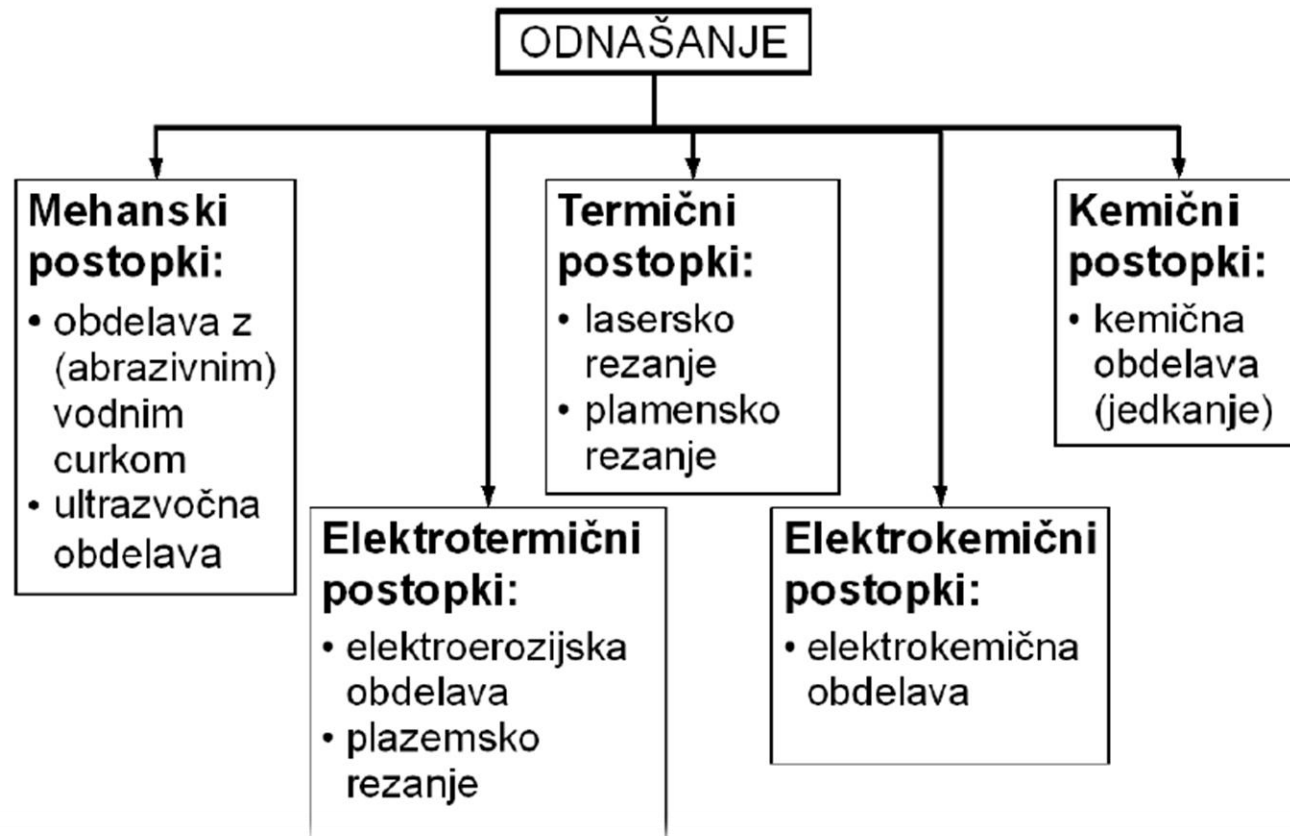

NEKONVENCIONALNI POSTOPKI OBDELAVE

UVOD

Predstavniki nekonvencionalnih postopkov

UVOD

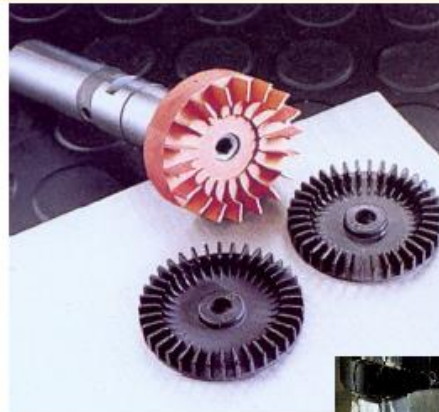
Konvencionalne in nekonvencionalne tehnologije

OBDELOVAL PROCES	MAX. STOPNJA ODVZEMA (cm ³ /min)	OBIČAJNA PORABA MOČI (kW/cm ³ /min)	HITROST OBDELOVAN. (m/min)	OBIČAJNA GLOBINA PRODIR. NA MIN (mm)	NATANČNOST		OBIČAJNA MOČ STROJA (kW)
					DOSEGLJIVA (mm)	PRIMAX. STOPNJI ODVZEMA (mm)	
Struženje	3300	0,046	76	-	0,005	0,13	22
Brušenje	820	0,46	30	-	0,0025	0,05	20
CHM	490	-	-	0,025	0,013	0,075	-
PBM	164	0,91	15	254	0,5	2,54	150
ECG	33	0,091	0,08	-	0,005	0,063	3
ECM	16,4	7,28	-	12,7	0,013	0,15	150
EDM	4,9	1,82	-	12,7	0,004	0,05	11
USM	0,28	9,1	-	0,5	0,005	0,04	11
EBM	0,0082	455	60	150	0,005	0,05	7,5
LBM,LBT	0,0049	2,731	-	102	0,013	0,13	1,5

ELEKTROEROZIJSKA OBDELAVA

Elektroerozijski postopki

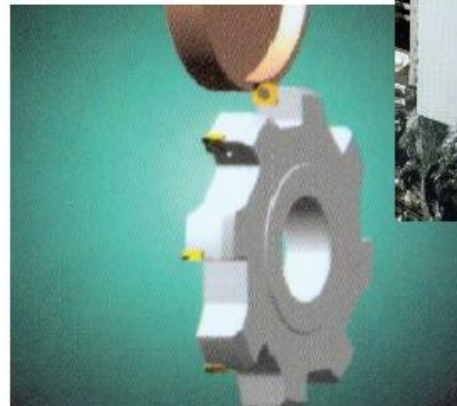
Potopna elektroerozija

Žična elektroerozija

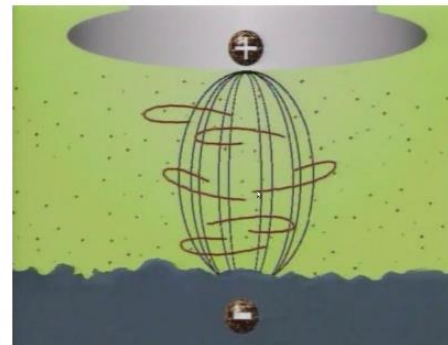
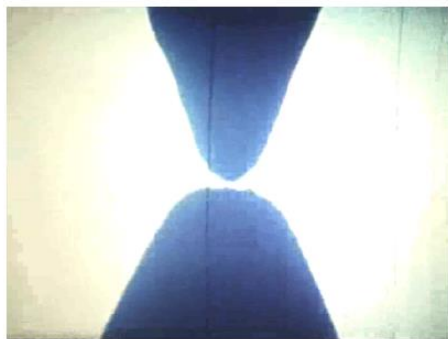
Elektroerozijsko brušenje

UVOD

- To je postopek obdelave kovin s pomočjo električne energije oz. iskrenja.
- Med elektrodo in obdelovancem (ki mora biti elektroprevoden) se več tisočkrat v sekundi generira in sprošča električni tok.
- To povzroča, da se material na mestu razelektritve raztali in upari.

Potek razelektritve

- Postopek poteka v tekočini – **dialektriku**, ki ga pod tlakom dovajamo na mesto obdelave in ima nalogo, da hladi obdelovanec in odvaja odvzete delce.
- Dialektrik med obdelavo hladimo v hladilni enoti, odvzete delce pa ujamemo v filtre.

- Elektroerozija → **moderen, natančen in ekološko čist postopek obdelave kovin.**
- → z malo porabljene energije dosegamo visoke rezultate.
- Nima negativnih vplivov na okolje.

PROCES RAZELEKTRITVE

- Pri eni razelektritvi (enotni dogodek) obravnavamo štiri fenomene

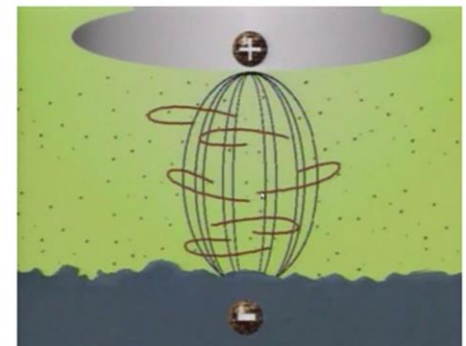
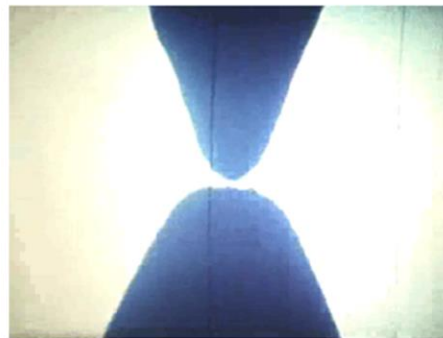
1. Električni preboj dielektrika

2. Porazdelitev električne moči

3. Prenos toplote

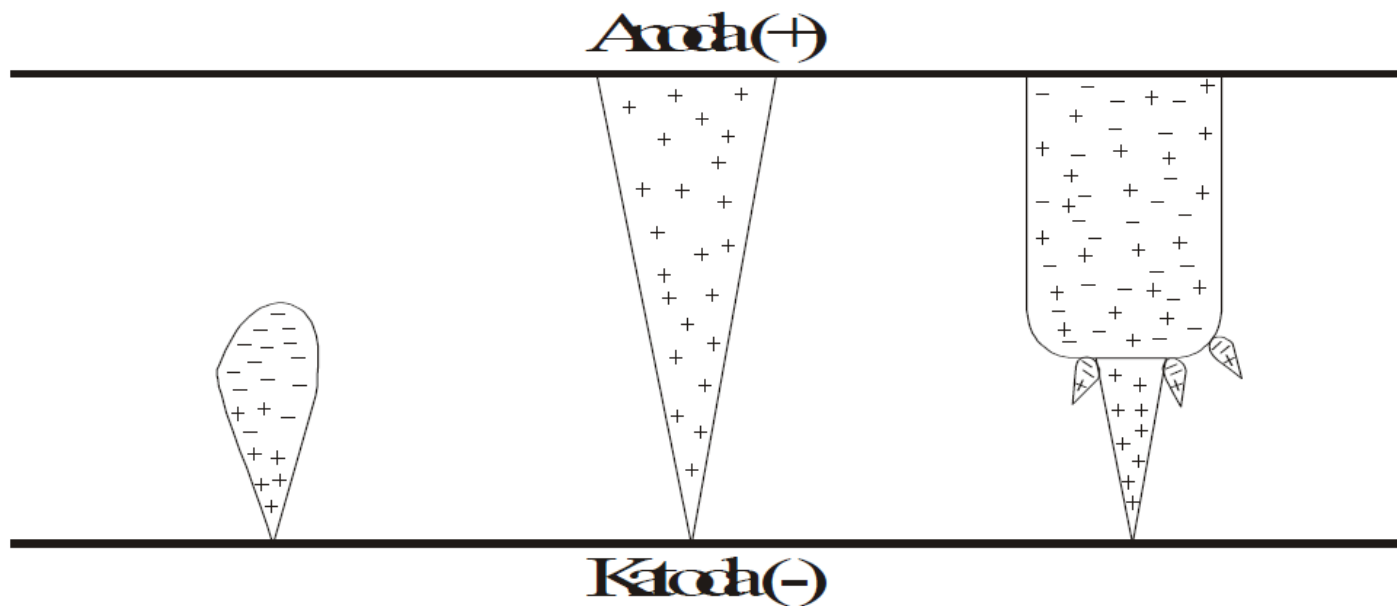
4. Odvzem materiala

Potek razelektritve

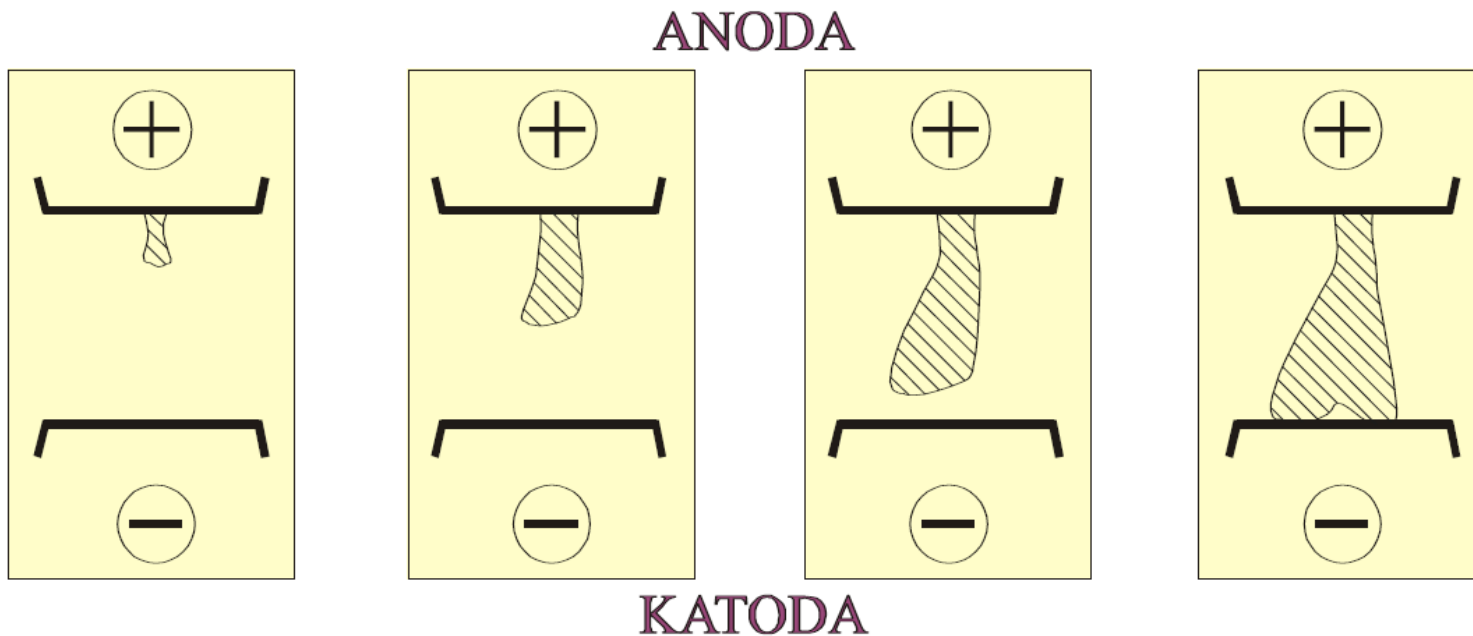
1. FIZIKALNI PRINCIP RAZELEKTRITVE: → PREBOJ

Preboj izolacijske plasti dielektrika
med katodo in anodo

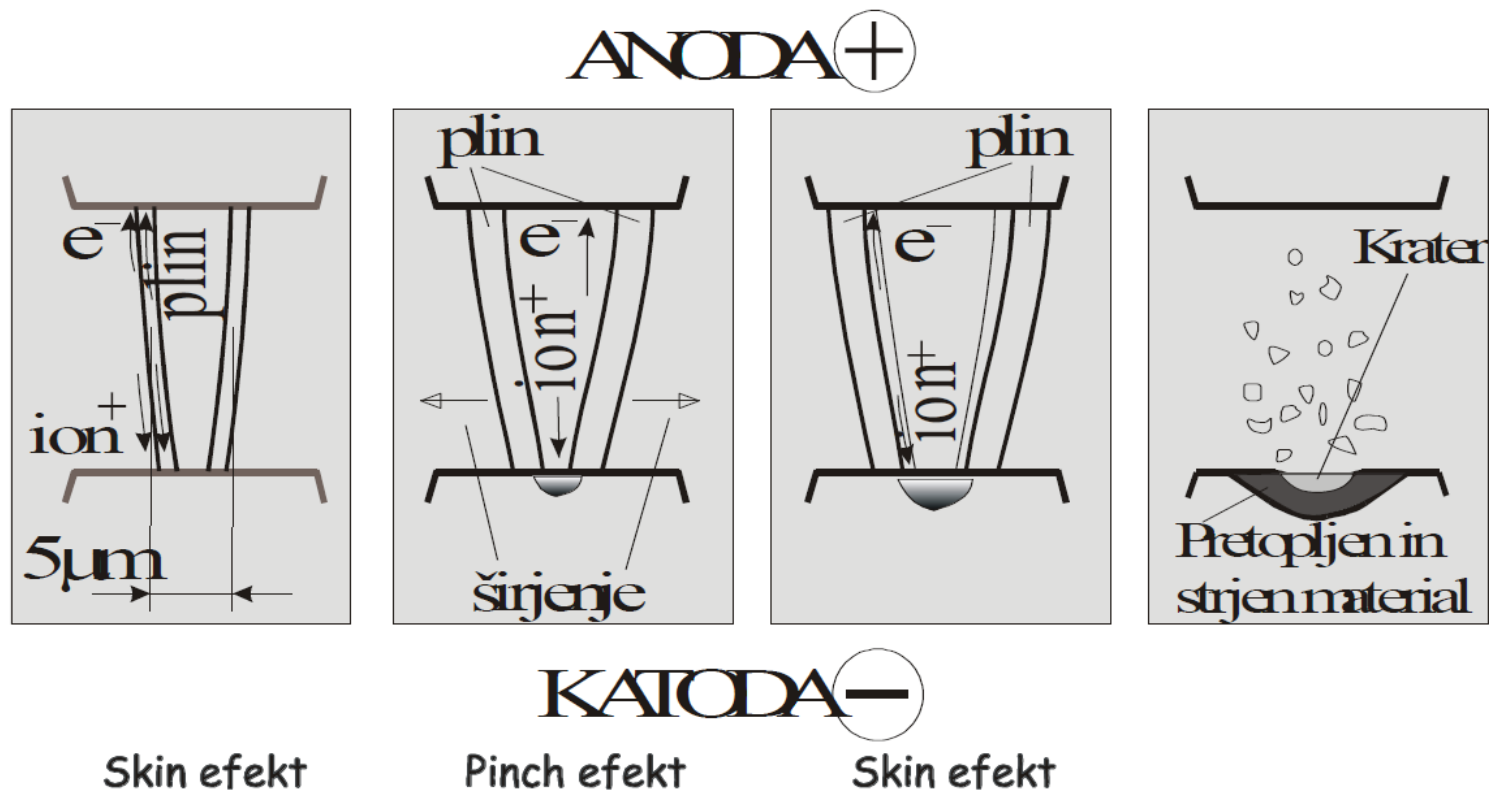
Preboj - druga faza

- Zaradi fotoionizacije nastane sekundarni plaz ionov⁽⁺⁾ iz anode imenovan tudi pozitivni žarek.
- Znak za začetek formiranja žarka je svetloba na anodi

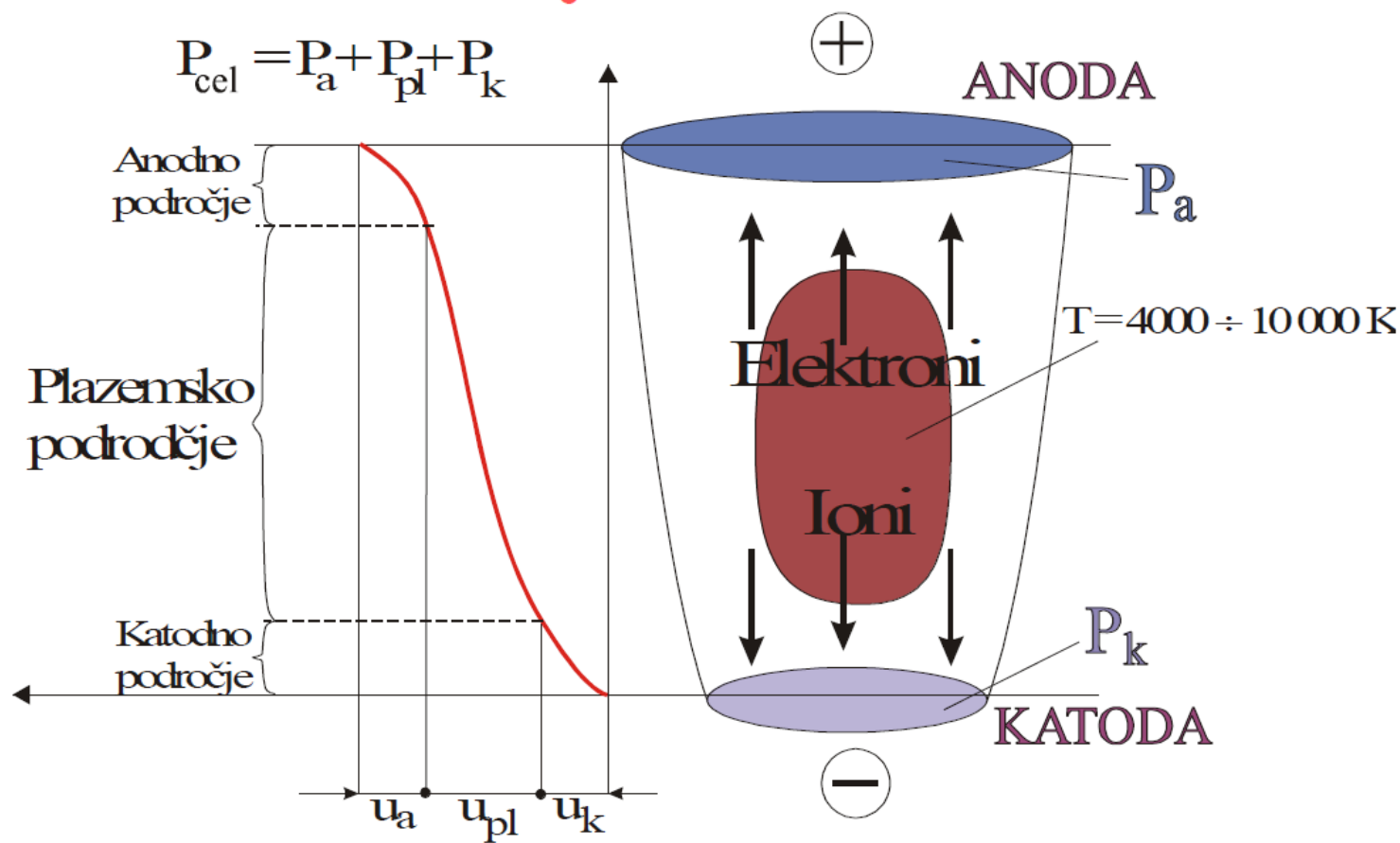
1. FIZIKALNI PRINCIP RAZELEKTRITVE: → PORAZDELITEV EL. MOČI

Kanal plazme med razelektritvijo

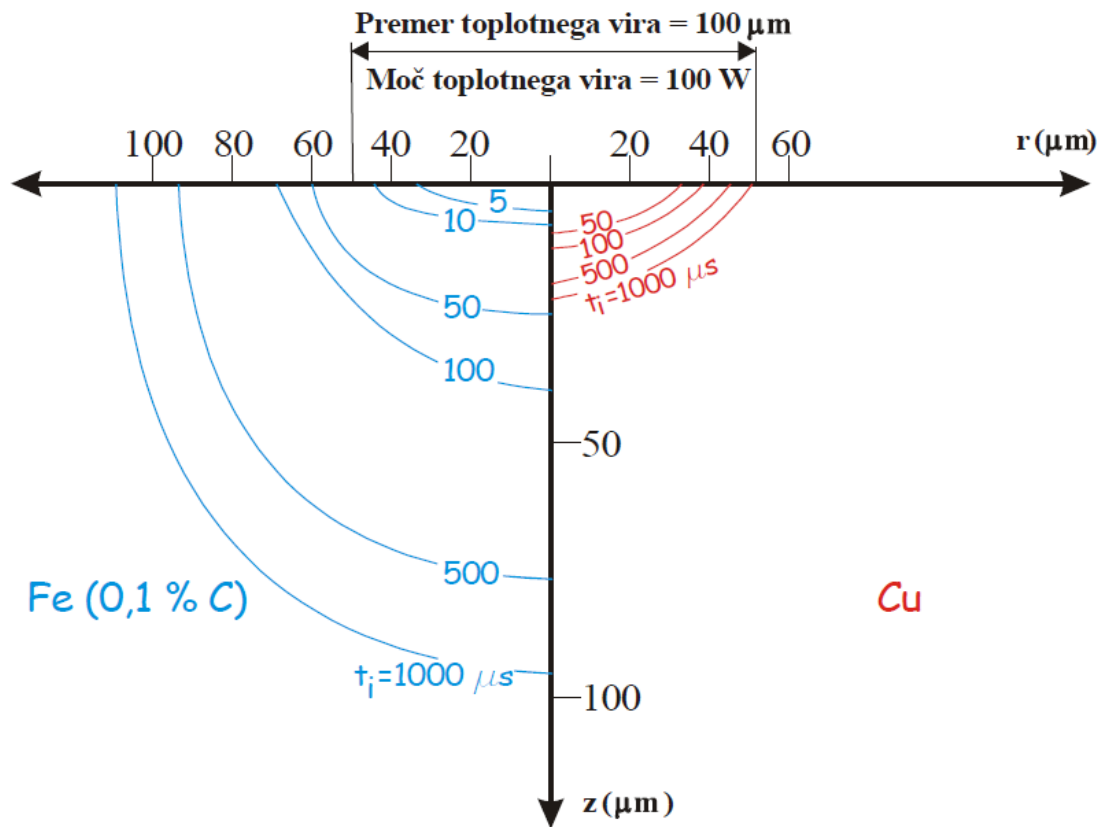
1. FIZIKALNI PRINCIP RAZELEKTRITVE: → PORAZDELITEV EL. MOČI

Področja razelektritve

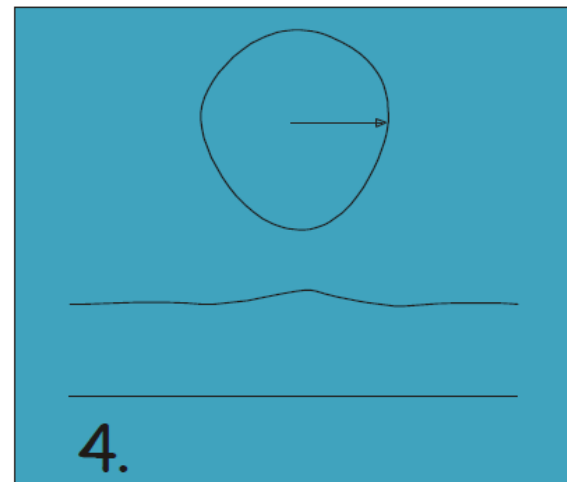
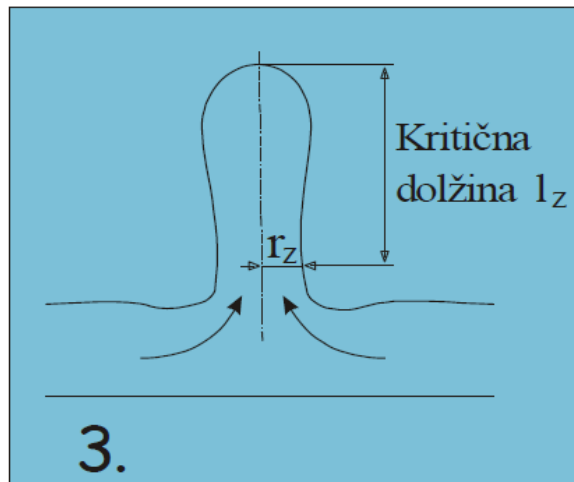
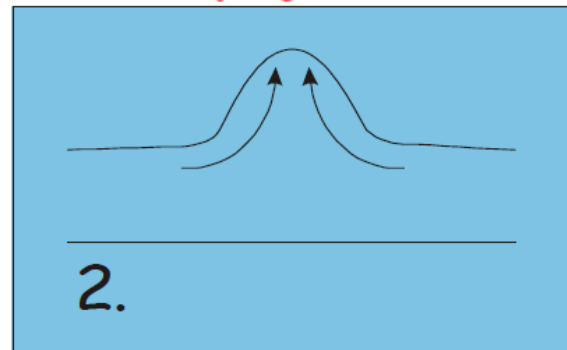
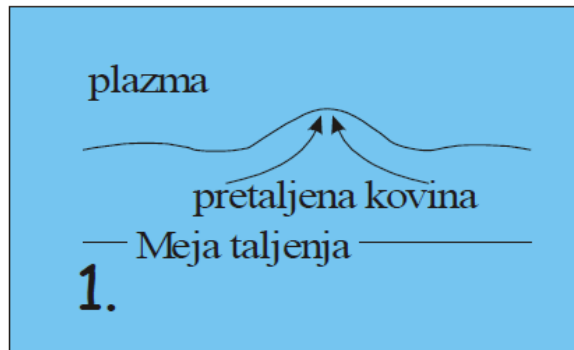
1. FIZIKALNI PRINCIP RAZELEKTRITVE: → PRENOS TOPLOTE

Meje taljenja materiala

1. FIZIKALNI PRINCIP RAZELEKTRITVE: → ODVZEM MATERIALA

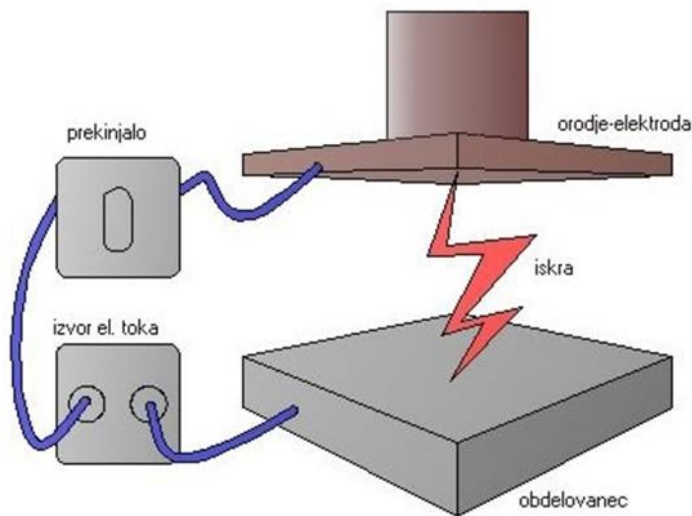
Tvorba kapljice

kapljica
zapusti
talino,
ko je:
 $l_z = 2\pi r_z$

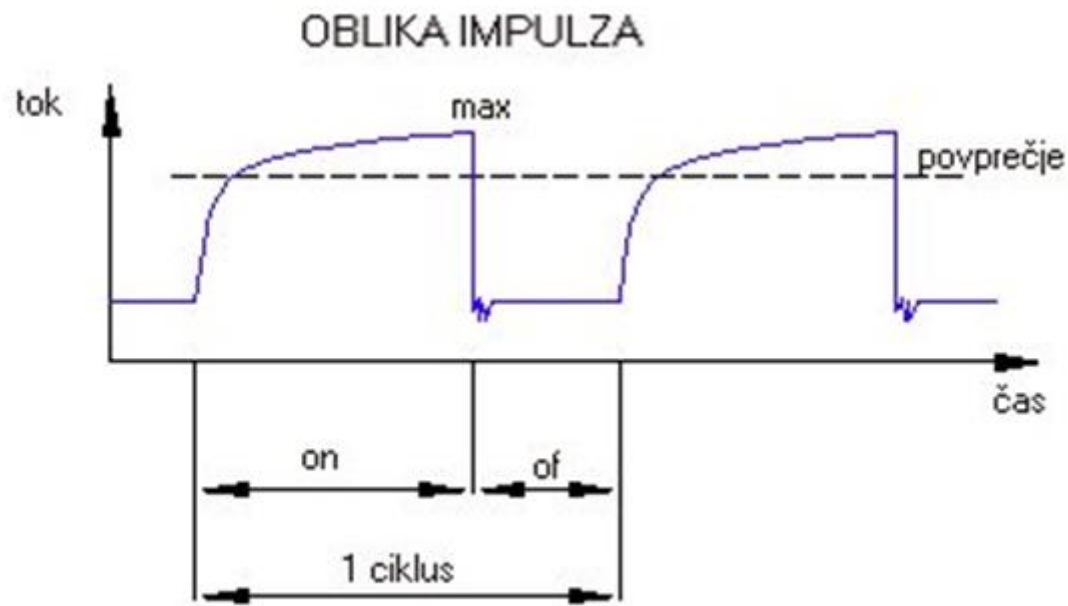
- Elektroerozija je zelo kompleksen pojav.
- Obdelava poteka vedno med dvema elektrodama v dielektrični tekočini.
- Delci materiala odstopajo pod vplivom razelektrenj med dvema elektrodama, od katerih je ena orodje, druga pa obdelovanec.

SHEMATSKI PRIKAZ ISKRENJA

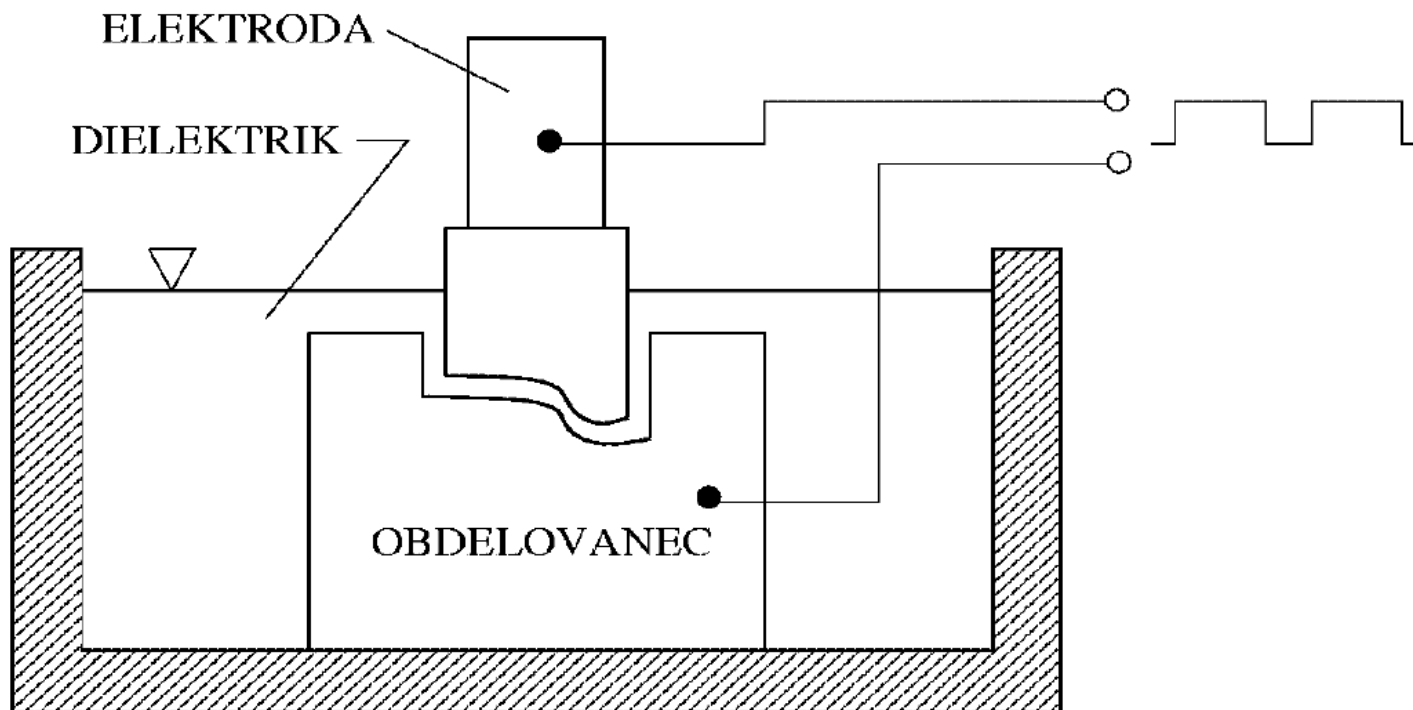

- Pri tem se obe elektrodi obrabljata.
- Pri iskrenju se orodje enakomerno spušča, krmiljeno prekinjalo spušča tok od izvora na elektrodi .
- Tok je v obliki impulzov, katerih jakost, dolžino in frekvenco je mogoče poljubno spreminjati

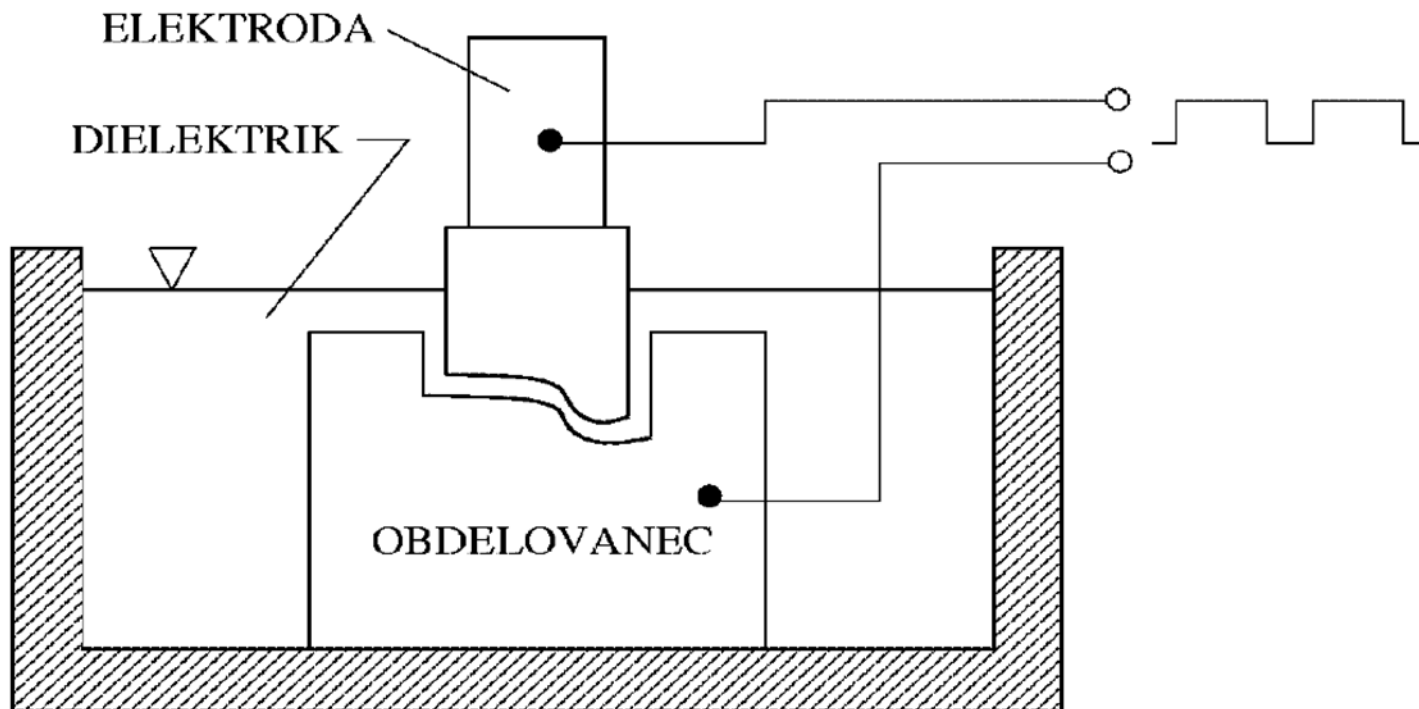

1. POTOPNA ELEKTROEROZIJSKA OBDELAVA

- je obdelovalni proces, ki se vrši med elektrodo, ki služi kot orodje, in obdelovancem.
- Med njima se v majhni reži nahaja dielektrično olje.

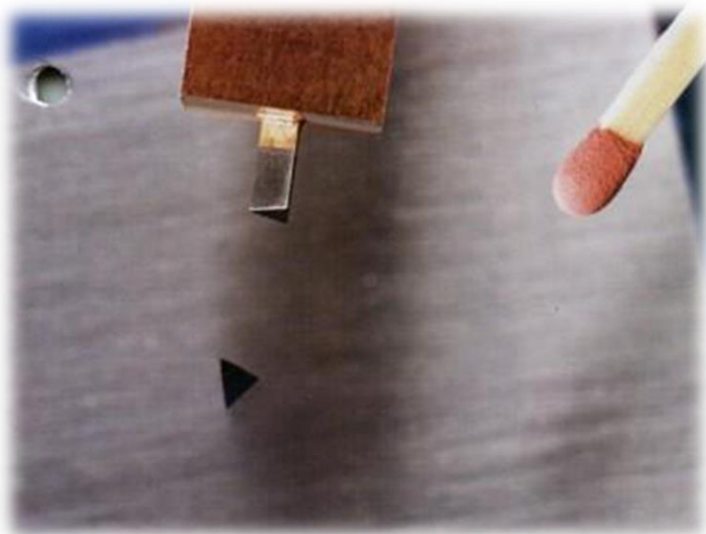
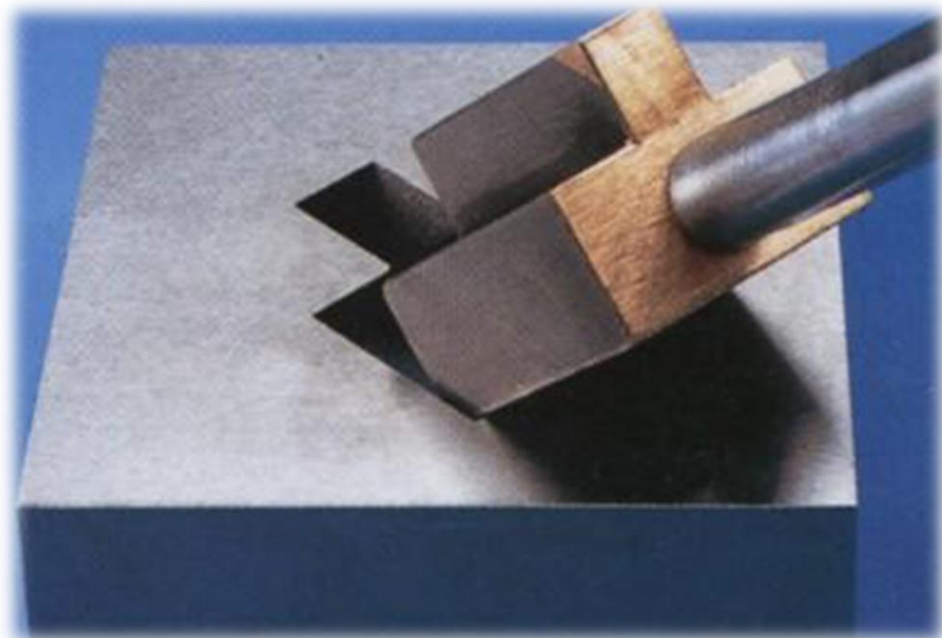

- Generator z električnimi impulzi povzroča preboje izolacijske plasti v reži.
- Po preboju se vzpostavi kanal plazme, ki povzroči taljenje materiala, ki ga dielektrično olje odnaša stran.

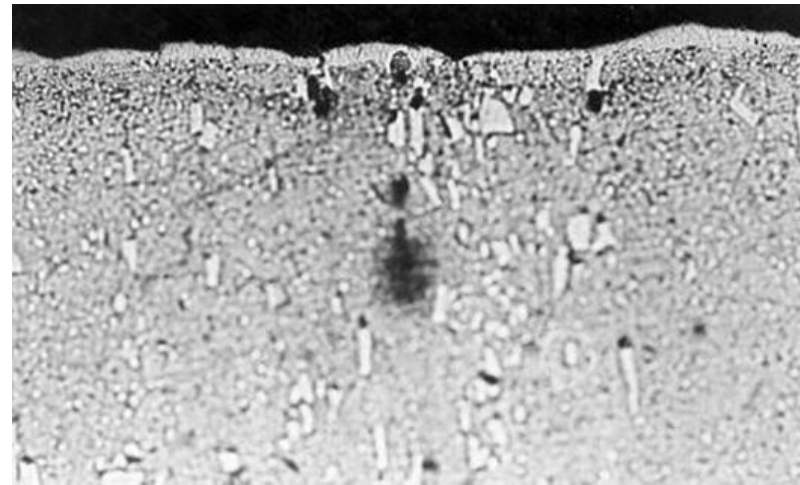
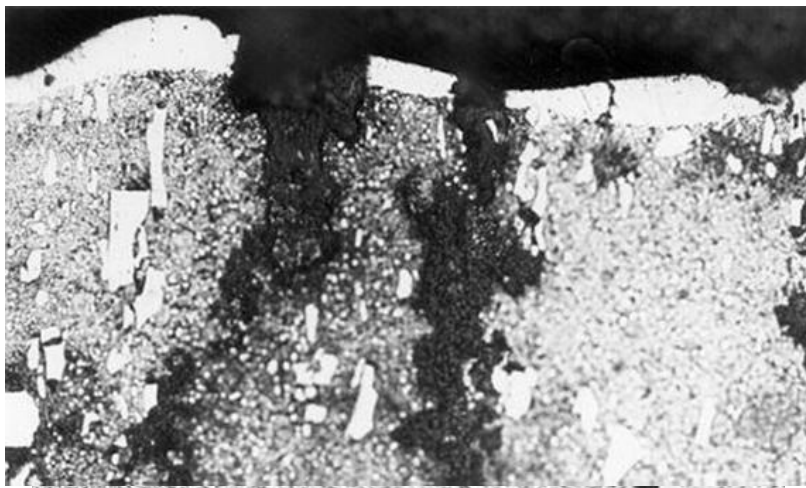

1.1 KARAKTERISTIKE UTOPNE EDM EROZIJE

- Na nekaterih strojih je mogoče izdelati zrcalno gladke površine ($Ra=0,04 \mu\text{m}$).
- Obdelava lahko traja tudi nekaj dni, zato se ponavadi obdela do hrapavosti $Ra=2-3 \mu\text{m}$, do zahtevane hrapavosti pa se nadalje obdela s poliranjem.

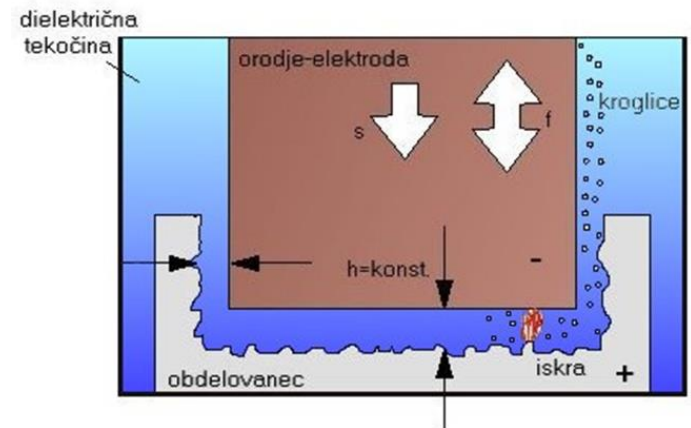
- Dosega se relativno majhne volumske odvzeme (0,3 cm³/min pri grobi obdelavi).
- Na površini ostane toplotno prizadeta plast (HAZ), ki je trša od osnovnega materiala (60 HRc) vendar izredno krhka in polna razpok.
- Njena debelina je odvisna od parametrov obdelave (1-40 μm).
- Za dolgo življenjsko dobo orodij moramo to plast odstraniti s finim brušenjem ali poliranjem.

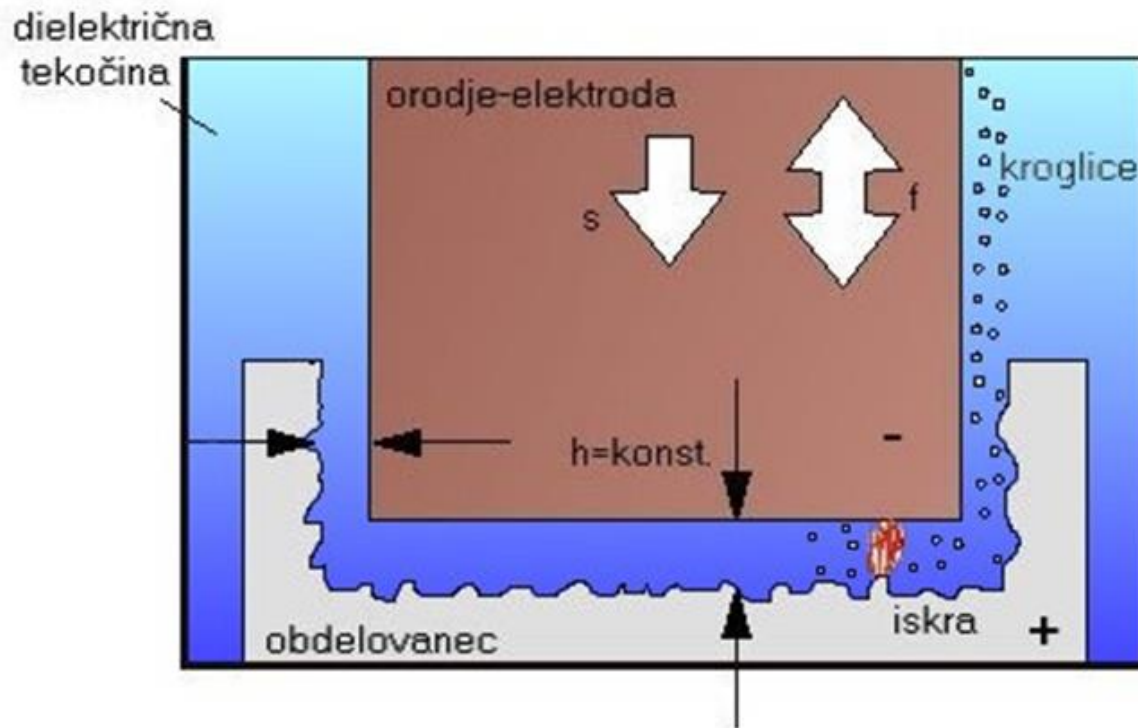
1. 2 ODNAŠANJE MATERIALA PRI ISKRENJU

- Pri iskrenju se orodje-elektroda enakomerno pomika proti obdelovancu.
- Na mestu kjer je razdalja trenutno najmanjša (zaradi neravnosti površin)

→ preskoči iskra → to povzroči **eksplozivno uparjanje delčka materiala** (v jedru iskre temperature od 6000 do 11000 °C)

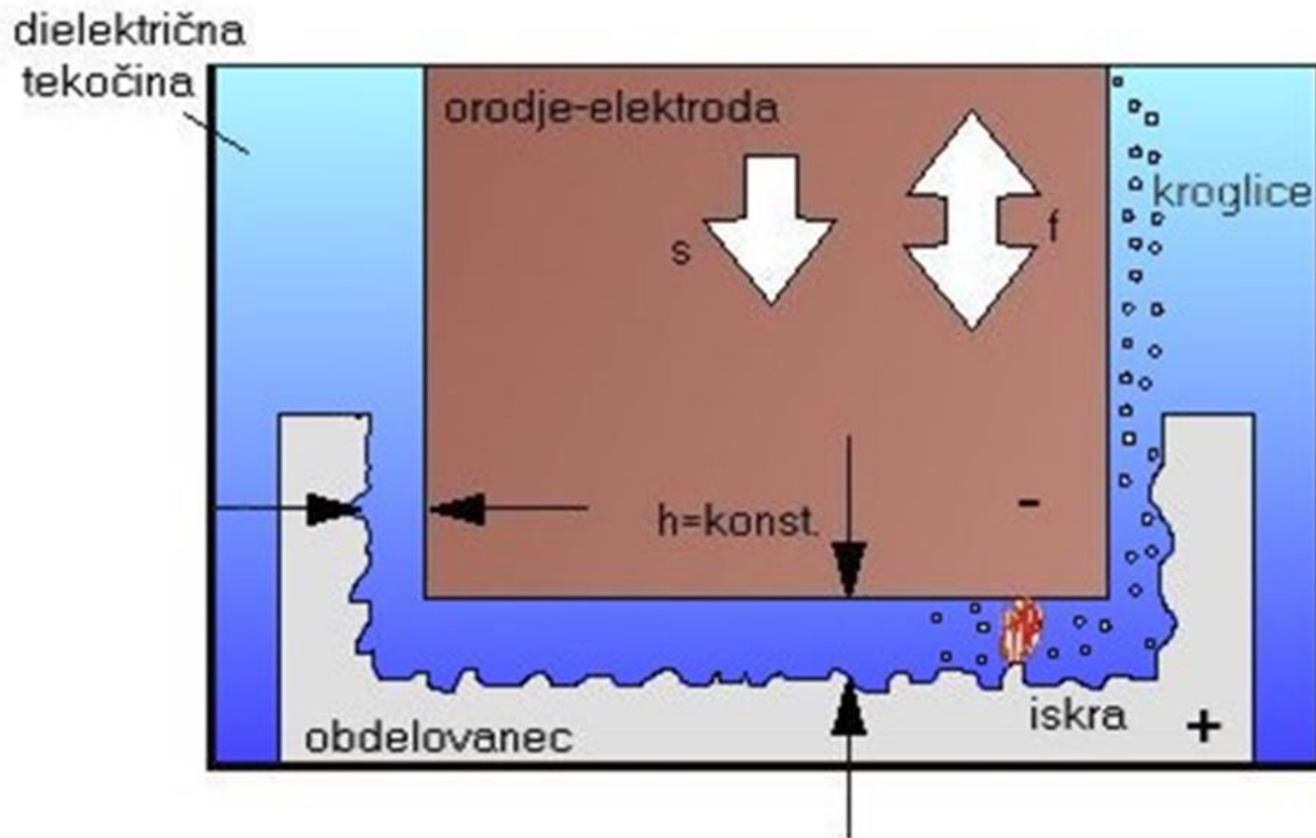

Zaradi **hladilnega učinka** dielektrične tekočine se erodirani material **strdi** in se odvaja v obliki **majhnih kroglic** z dielektrično tekočino

ODNAŠANJE MATERIALA PRI ISKRENJU

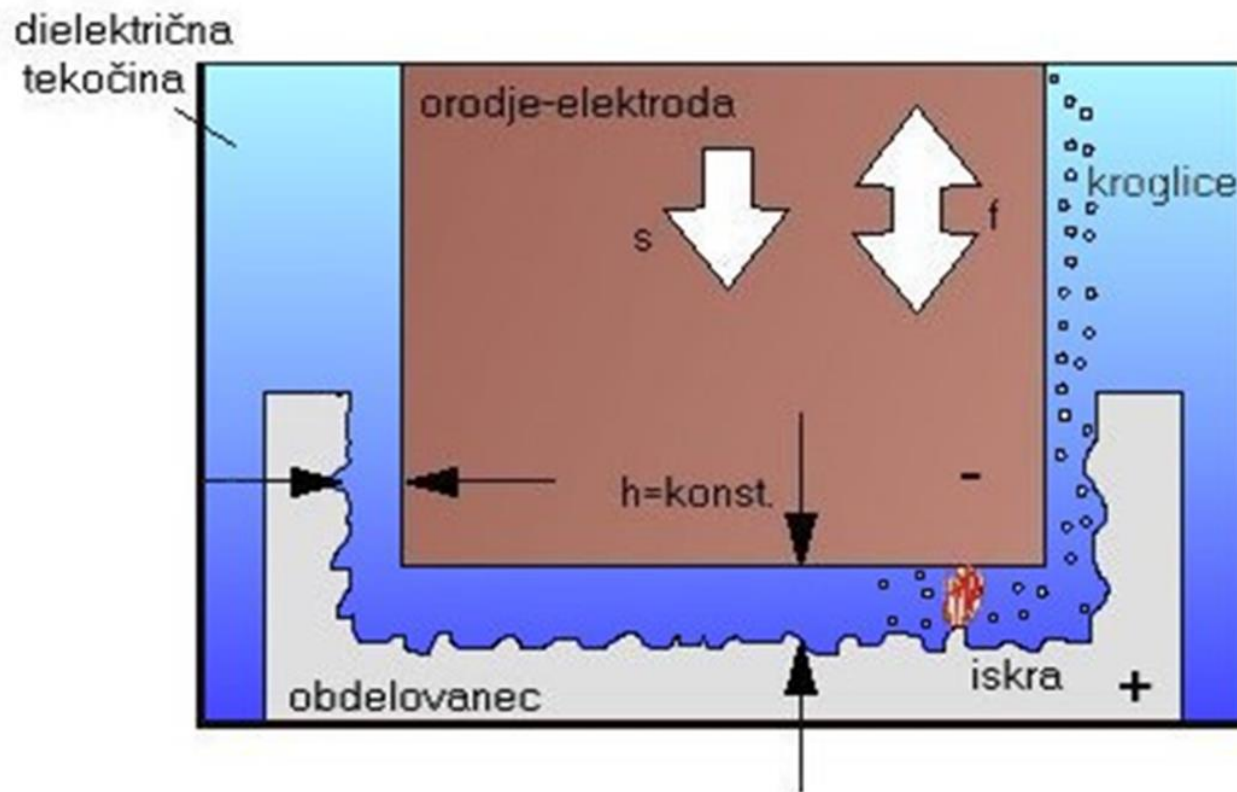
→ dielektrična tekočina povečuje koncentracijo energije v prostoru med obema elektrodama in učinek razelektrenja se poveča.

ODNAŠANJE MATERIALA PRI ISKRENJU

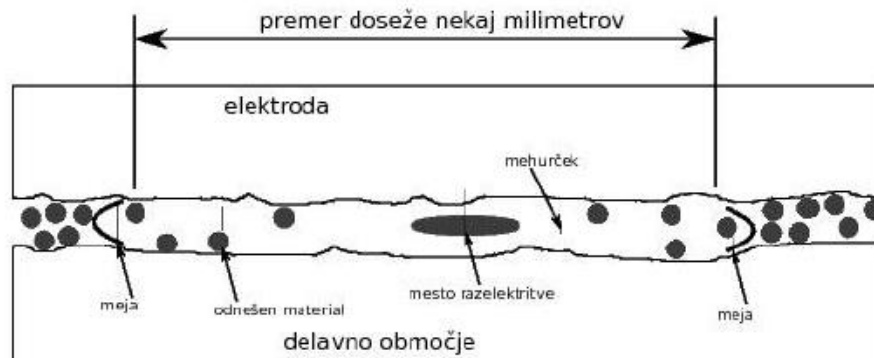
- **Orodje-elektroda** vibrira → praksa je pokazala, da z vibracijo dosežemo večjo natančnost obdelave → s tem olajšamo lažjo izmenjavo dielektrične tekočine in s tem izboljšamo odvajanje odrezkov in hlajenje.

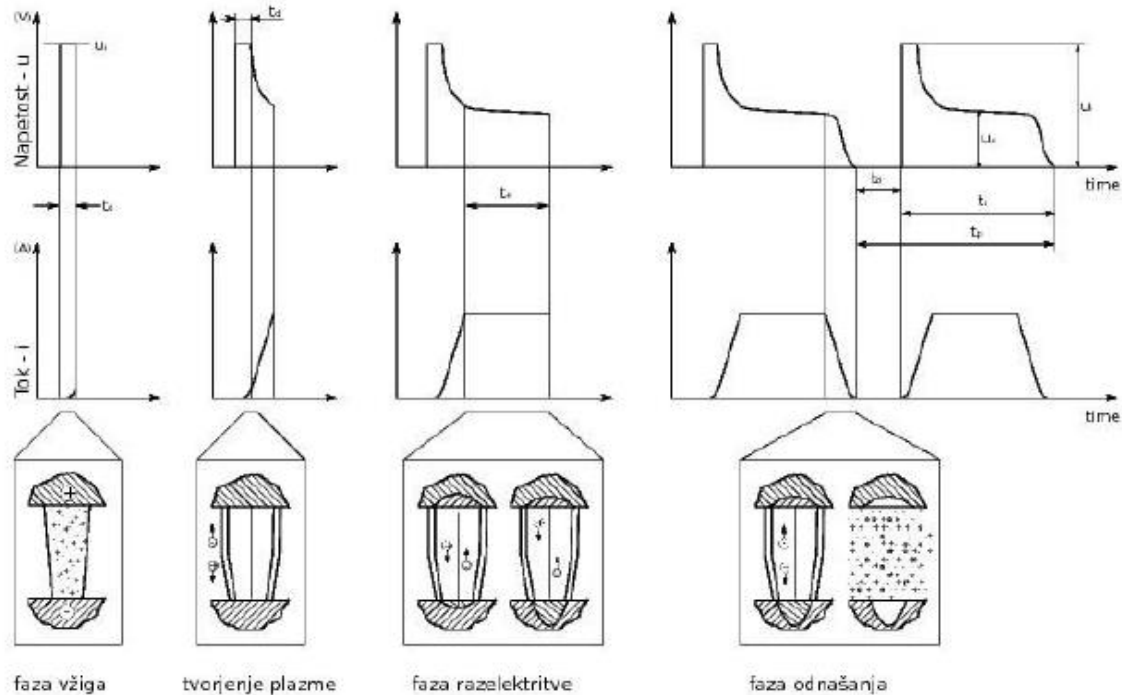
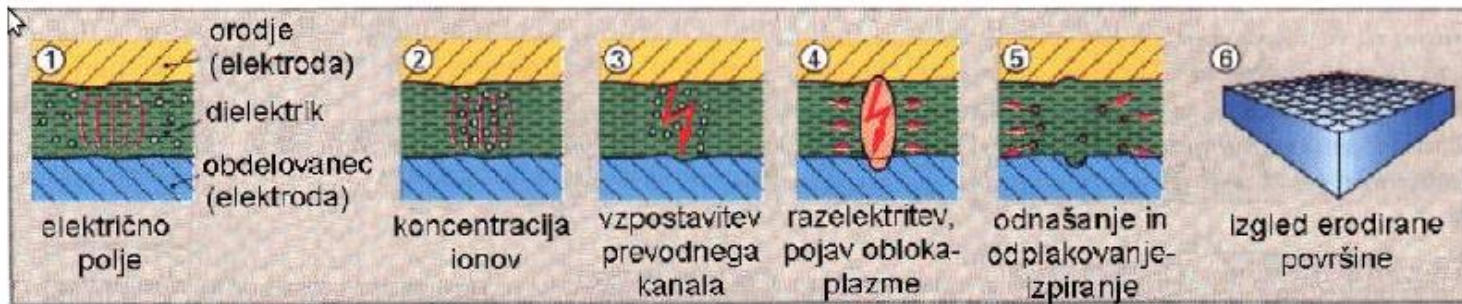
ODNAŠANJE MATERIALA PRI ISKRENJU

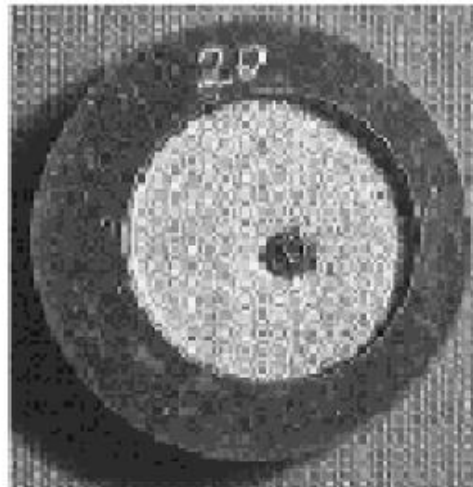
Potek razelektritve

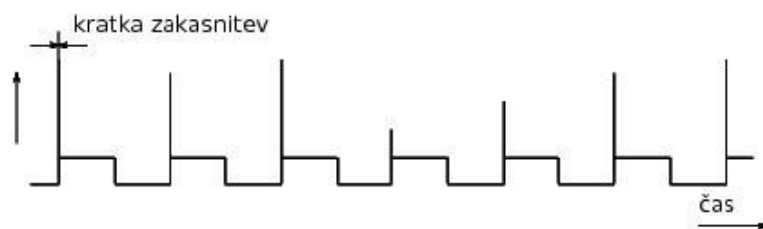
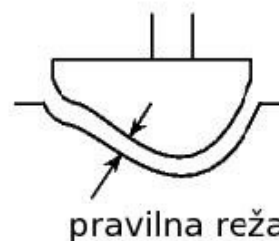
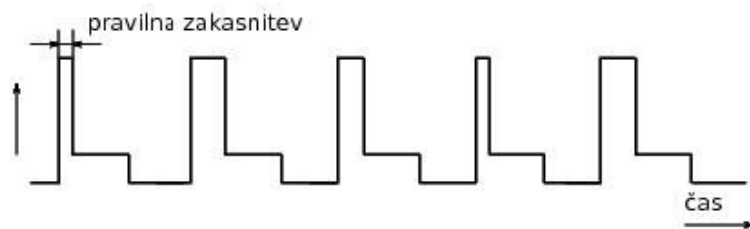
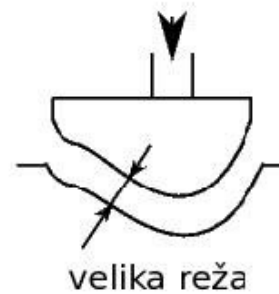
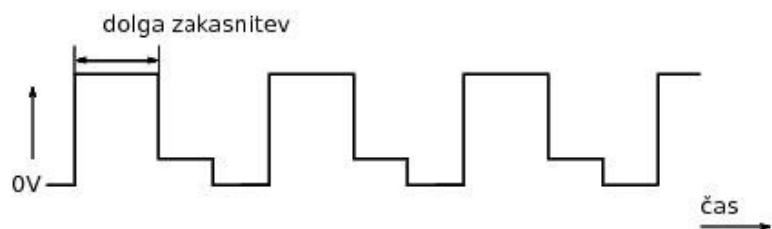
Potek razelektritve

Poškodba površine zaradi nepravilnih razmer v reži

Krmiljenje velikosti reže

Primeri obdelave

Deionizirana voda ali olje?

Z uporabo olja se dosega:

- boljšo hrapavost površine,
- nižjo obrabo elektrode in
- večjo natančnost obdelave

Prednosti deionizirane vode:

- ni vnetljiva
- bolj ekološka

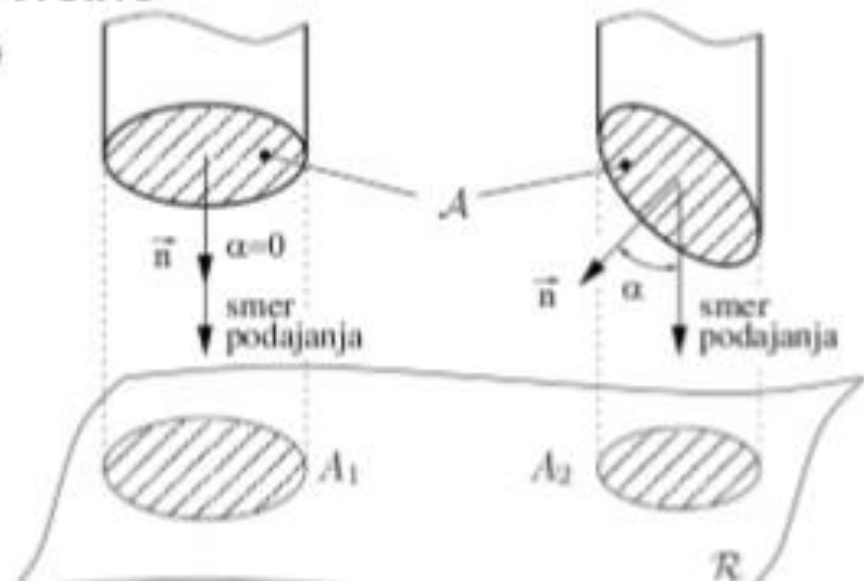
Obdelovalni parametri

- Hitrost odnašanja
 - električne veličine
 - velikost reže
 - stabilnost procesa
- Stabilnost procesa
 - velikost reže
 - ploskovna gostota toka
 - onesnaženost reže
- Izpiranje reže
 - oblika elektrode
 - velikost reže
 - tlak dielektrika
 - višina odmika elektrode
 - frekvenca odmikov

Obdelovalni parameter	Obdelava	
	groba	fina
u_i [V]	200	300
i_e [A]	50	1
t_e [μ s]	600	10
E [J]	0,8	0,0003

Izbira obdelovalnih parametrov

- Material obdelovanca in elektrode
 - baker – jeklo
 - grafit – jeklo
 - baker – barvne kovine
- Nadalje izbiramo glede na
 - velikost erodirne površine
 - način izpiranja reže
 - obrabo elektrode

Tehnološka tabela

Ingersoll 80P, elektroda: ECu, obdelovanec: jeklo		1	2	3	4	5	6
Vžigna napetost	u_i [V]	180	180	180	140	140	140
Razelektritveni tok	i_c [A]	0,8	1,4	2	3	4	11
Čas impulza	t_i [μs]	56	66	91	135	270	350
Čas pavze	t_o [μs]	25	31	28	50	71	130
Velikost reže	oznaka	7,3	7,3	7,3	7,0	6,9	6,5
Servo ojačanje	oznaka	8,1	8,1	8,1	7,0	7,9	7,5
Čas odmika	oznaka	0,05	0,05	0,05	0,05	-	-
Višina odmika	oznaka	0,05	0,05	0,05	0,05	-	-
Stopnja odvzema materiala	V_w [mm ³ ·min ⁻¹]	0,29	0,55	0,81	2,83	9,26	22,5
Volumska obraba elektrode	V_e [mm ³ ·min ⁻¹]	0,012	0,013	0,022	0,016	0,016	0,009
Relativna obraba robov elektrode	ϕ_{LC} [-]	0,10	0,08	0,08	0,09	0,10	0,12
Srednja višina odstopanja neravnin	R_a [μm]	1,7	1,9	2,9	4,4	6,5	9,3
Srednja višina neravnin	R_z [μm]	11,7	14,2	18,2	25,3	33,9	45,4
Največja višina neravnin	R_{max} [μm]	14,9	16,3	22,3	30,9	43,1	70,3
Globina bele plasti	HAZ [μm]	4,5	7,5	9,5	12,8	16,2	27,5
Dodatek za nadaljno obdelavo	z [mm]	0,019	0,02	0,03	0,04	0,06	0,10
Bočna reža	$2 \cdot s$ [mm]	0,03	0,07	0,07	0,16	0,22	0,31

Elektrode

Material

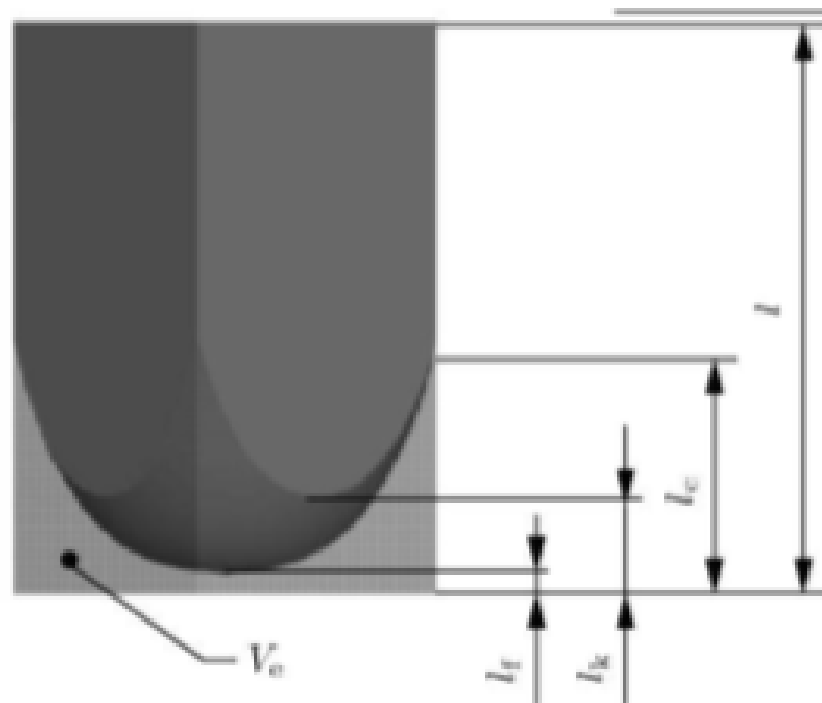
Material	Tališče [°C]	Toplotna prevodnost [W/mK]	Gostota [kg/m ³]
Baker	1085	400	8930
Grafit	3350	<140	<2000

Izdelava

- frezanje
- struženje
- žična elektroerozija
- potopna elektroerozija

Obraba elektrode

$$\vartheta = \frac{V_e}{V_w}$$

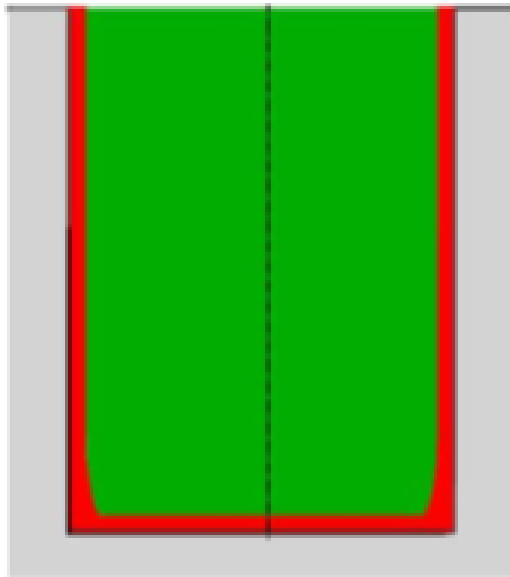
$$\vartheta_{lf} = \frac{l_f}{l - l_f}$$

$$\vartheta_{lk} = \frac{l_k}{l - l_k}$$

$$\vartheta_{lc} = \frac{l_c}{l - l_c}$$

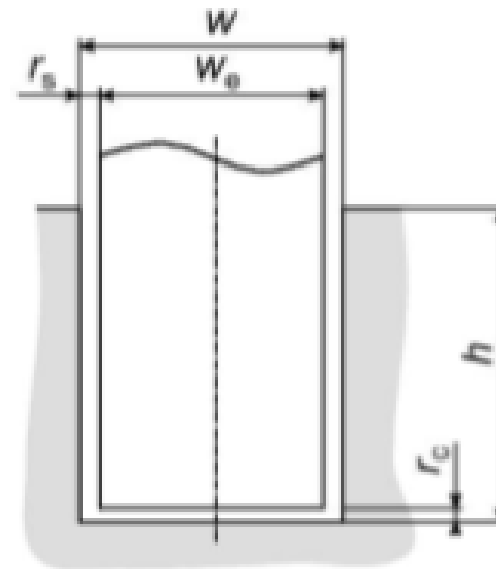

Groba in fina obdelava

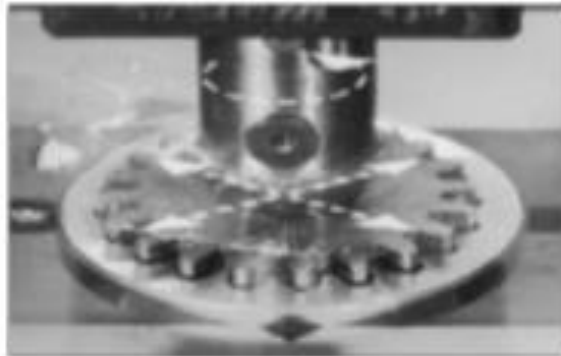

Material, ki ga odvzame:

- prva elektroda
- druga elektroda

CNC krmiljeno orbitalno gibanje

DOWN

ORB

ANGUL

EXPAN

VECT

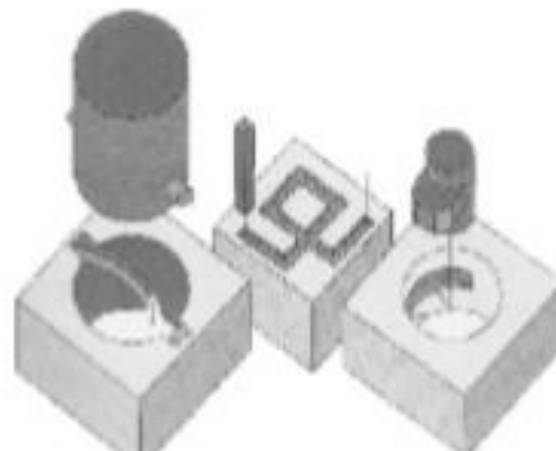
HELIC

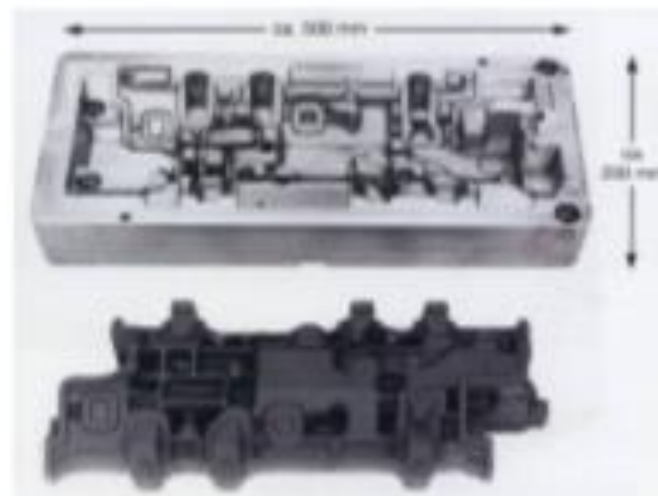
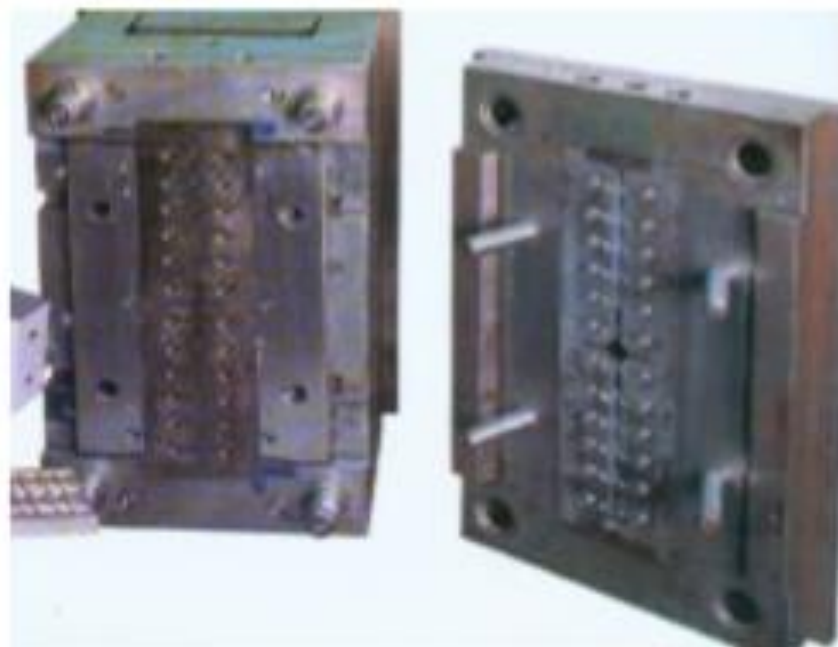
CONE

SPHERE

Uporaba potopne elektroerozije

V orodjarstvu sta potopna elektroerozija in visokohitrostno frezanje komplementarna postopka.

Primeri izdelkov

(a) Avtomobilska sprednja maska

(b) Pepelnik

(c) Medalja

(d) Elektronske komponente

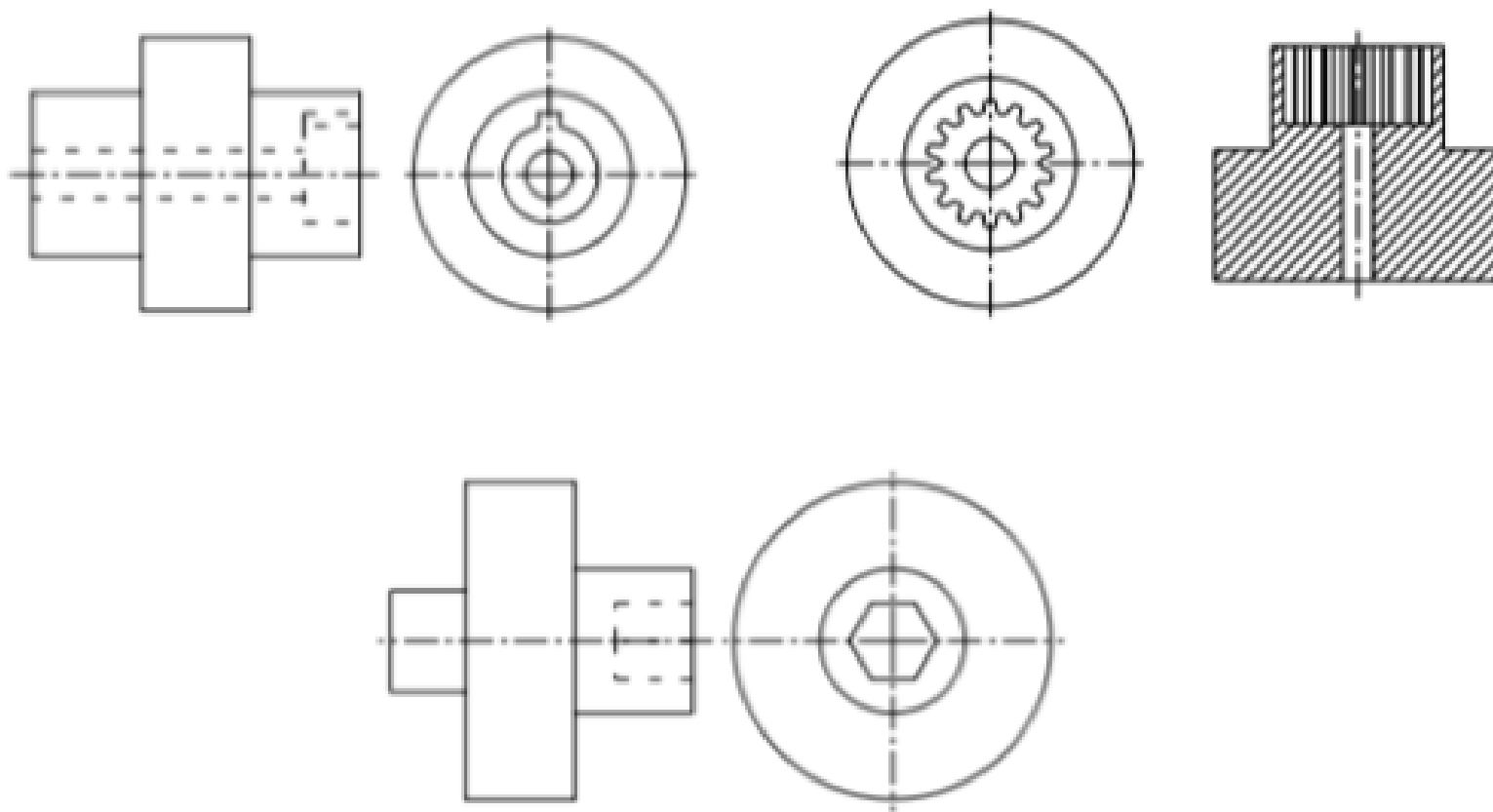

(e) Steklenično grlo

(f) Verifical

Primeri obdelav

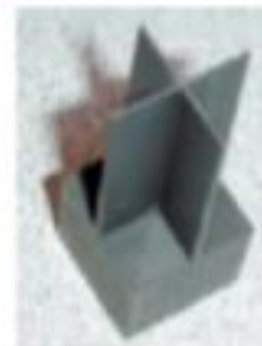

Konstruiranje za izdelavo s potopno elektroerozijo

- Predpisane tolerance čim širše in predpisana hrapavost površine čim večja.
- Izogibajmo se globokim in ozkim delom (elementom) na izdelku (orodju).
- Globina kalupa naj bo čim manjša. Obraba elektrode narašča z globino in je za izdelavo večjih globin potrebno večje število elektrod.
- Zaokrožitveni radii naj bodo čim večji. Na manjših globinah je radij zaokrožitev lahko večji kot na večjih globinah.

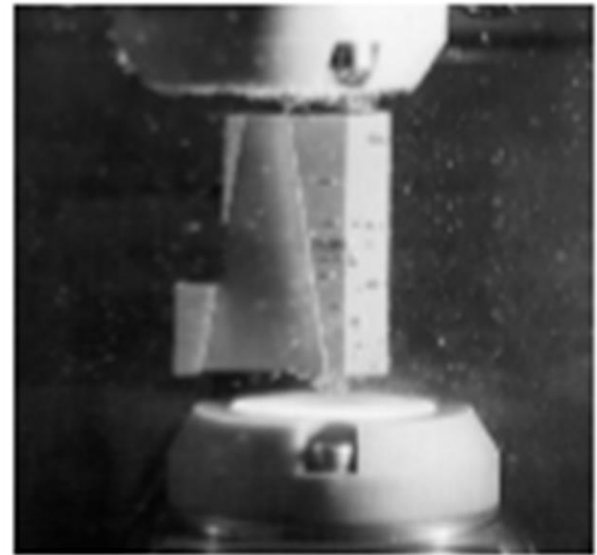
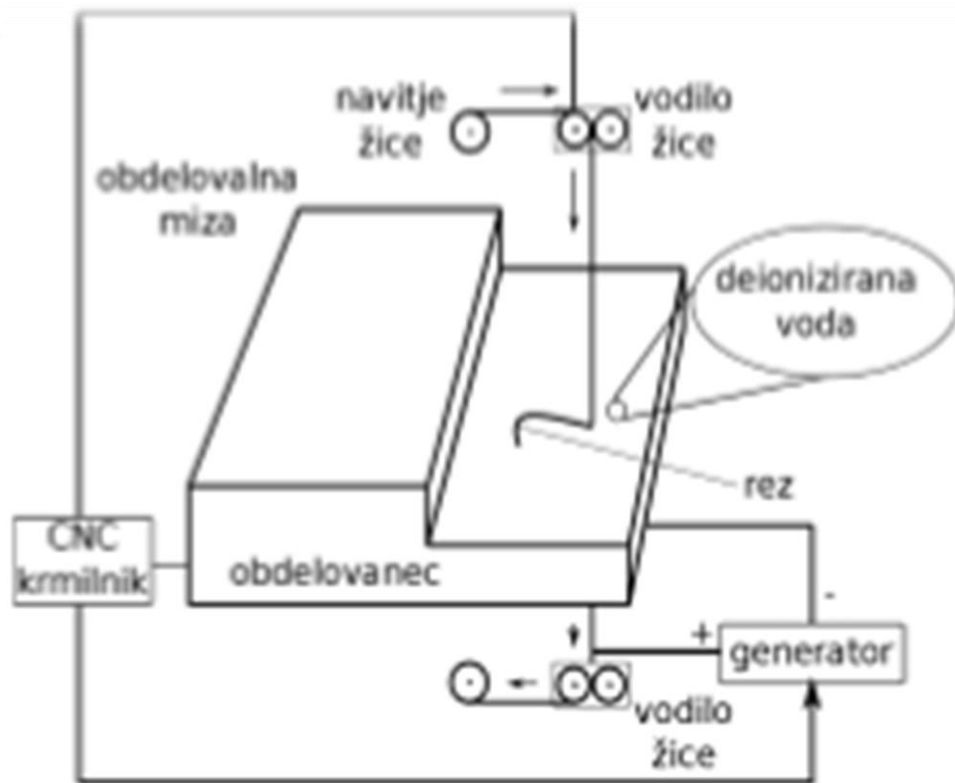
Trendi razvoja potopne elektroerozije

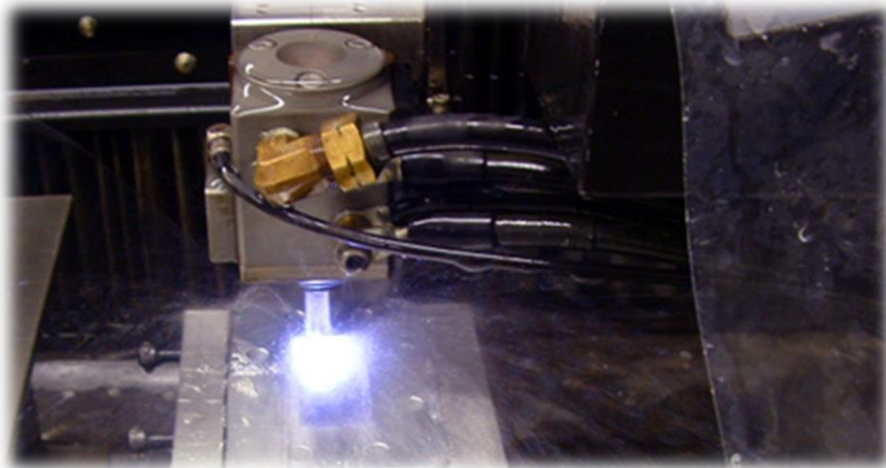
- Cena
- Adaptivno krmiljenje
- Avtonomno delo
- Enostavno programiranje
- Natančnost

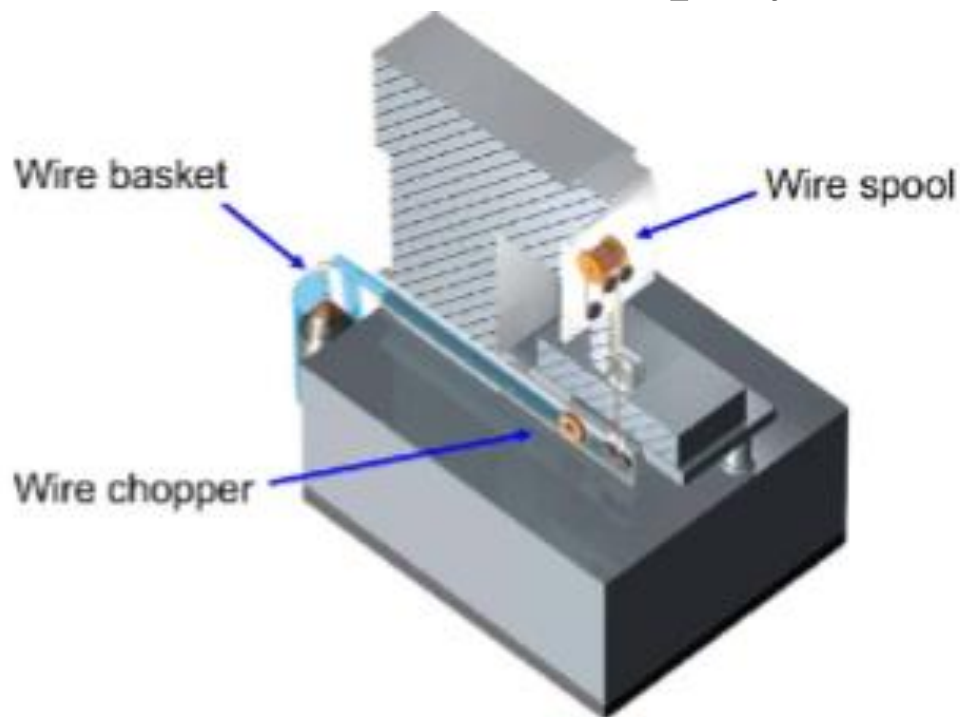
2. ŽIČNA EROZIJA

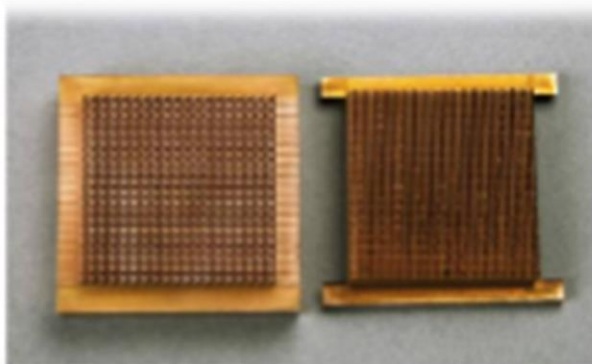
- Žična erozija (eng. wire electrical discharge machining ali wire cut EDM)
- → tehnologija obdelave kovin (oziroma elektroprevodnih materialov)
- → **žica**, debeline **od 0.1 do 0.3mm**, navadno iz medenine, potopljena v dielektriku, erodira trde, toplotno obdelane obdelovance.

- Žica potuje **med dvema vodiloma**, med njima pa je vstavljen obdelovanec, višine lahko tudi 500mm.
- Konture lahko dosegaajo **visoke zahtevnosti** po obliki in **tolerančnih poljih**.

- Ta postopek pride v poštev pri operacijah na obdelovancih, kjer zaradi visoke trdote druge klasične obdelave niso primerne.
- Pri obdelavi tankih reber, lukenj, uvodov matric, orodja za preoblikovanje, orodja za brizganje itd.

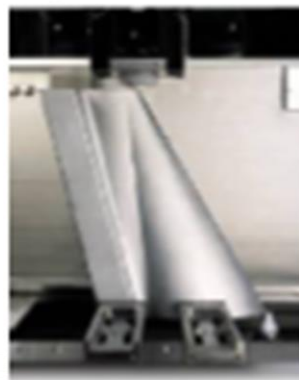
Elektroda za potopno elektroerozijo

Turbinske lopatice

Satelitska komponenta

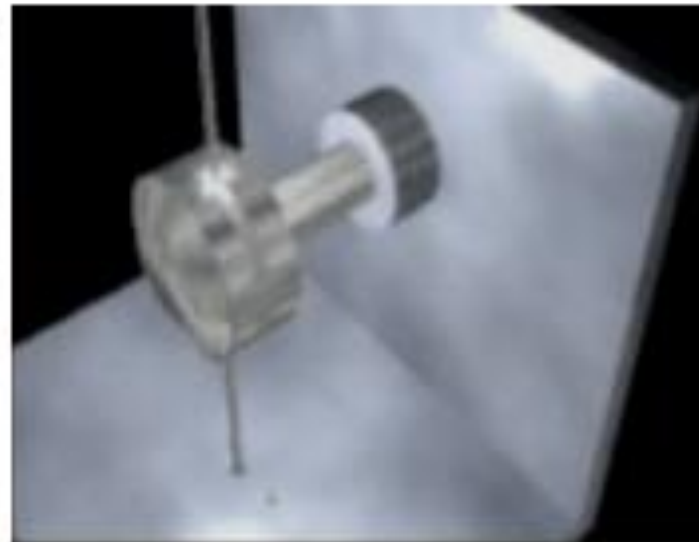
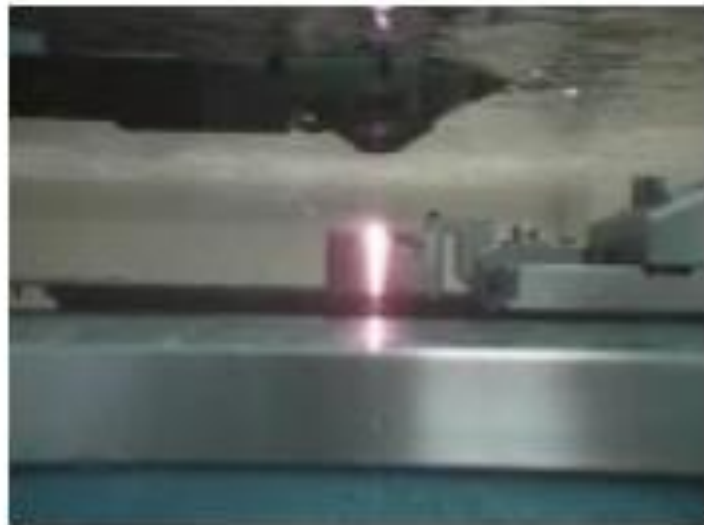
Medicinske komponente

- Za obdelavo večine elektroprevodnih materialov
- Za obdelavo materialov visoke trdote
- Za izdelavo prototipov, matric, orodij, kalibrov,...
- Brezkontaktna obdelava, ni vnosa napetosti v obdelovanec
- Za doseganje visoke natančnosti, tolerance obdelave...

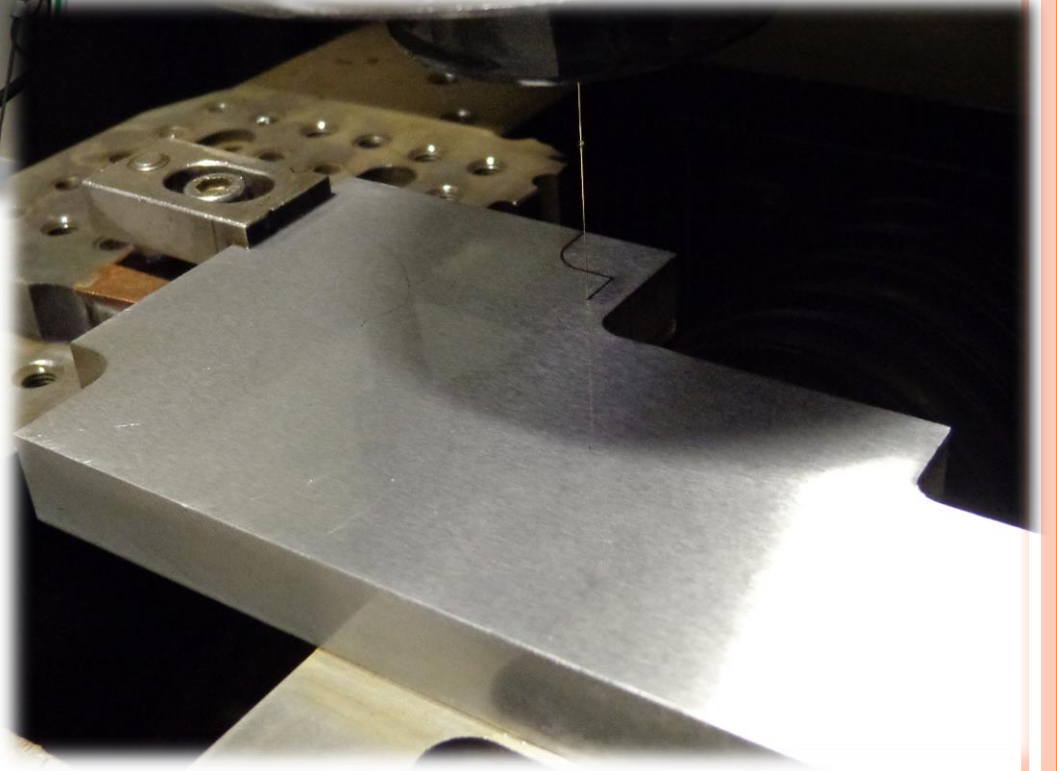

Primeri rezanja z žično elektroerozijo

Obdelovalni parametri

- Električne veličine
 - izbira grobih obdelovalnih parametrov
 - izbira finih obdelovalnih parametrov
- Intenzivnost izpiranja
 - čim boljše, šobe naj drsijo po zgornji in spodnji površini obdelovanca
- Sila napenjanja žice
 - čim večja, omejena z natezno trdnostjo žice
- Stabilnost procesa
 - poleg ostalih pogojev v reži (kot pri potopni elektroeroziji) igra pomembno vlogo tudi sila napenjanja žice

Sistem vodenja žice

